

CHRISTUS ΘΕΑΝΘΡΩΠΟΣ.

Ex

Primo Epistolæ ad Hebræos Capite demonstratus,

Et

D. T. O. M. benigne annuente,

Indultu atque Autoritate

Venerandi & Amplissimi Ordinis Theologici

IN ILLUSTRI ACADEMIA

CHRISTIAN-ALBERTINA,

Sub Præsidio

Viri Perquam Reverendi, Amplissimi & Excellentissimi,

DN. CHRISTIANI KORTHOLT,

SS. Theol. D. ejusdemque Profess. Primarii
Celebratissimi,

*Patroni & Fautoris sui omni conatu & studio
coleendi, observandi,*

DISPUTATIONE INAUGURALI

Pro Summis in Theologia Doctoratus,

bonoribus ac privilegiis ritè obtinendis,

Amicæ Eruditorum collationi exhibitus,

M. NICOLAÖ ALARDO,

Past. Toning. prim.

Ad diem III. April. H. L. Q. C.

III. diss. A
17, 43

KILONII, Typis Joachimi Reumanni, Acad. Typogr.

SLUB
Sächsische Landesbibliothek –
Staats- und Universitätsbibliothek Dresden

CHIESTA
SUTTLE

ΕΦΑΝΩΠΟΗΩΣ

CHIESTA - ΕΦΑΝΩΠΟΗΩΣ

DISCUSSIONE DI VARIO TEMA

22. TPOET D. DR. J. P. F. F. L. G. G.

ΕΙΔΟΣ ΤΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΣ

DISCUSSIONE DI VARIO TEMA

ΕΙΔΟΣ ΤΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΣ

DISCUSSIONE DI VARIO TEMA

ΕΙΔΟΣ ΤΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΣ

ΕΙΔΟΣ ΤΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΣ

עוזרתך בשמי יהוָה:

Proœmium.

Ræcipiūs cum totius Scripturæ Sacræ, tum
in primis ad Hebreos scriptæ Epistolæ est
scopus, quod IESVS CHRISTVS, Θεόνθεωπος,
sit unicus ille universi generis humani Salvator. Hæc
summa est Protevangelii, post lapsum in Paradiso
ab ipso Deo promulgati, Gen. III. 15. Huc spectant
omnis generis V. T. typi, sive personæ fuerint, sive
sacrificia &c. Huc omnes Prophetiæ divinitus in-
spiratae collineant, Act. X. 43. Hunc in finem suas de
Christo historias Evangelistæ consignarunt, Jōh.
XX. 31. Hic concionum Apostolicarum, in Actis
memoratarum, nucleus. Hæc medulla Epistolarum
Apostolicarum. Hunc Θεόνθεωπον è primo, quam
diximus, Epistolæ capite, quod ἀκέροπολιν sanæ de
Christo doctrinæ jure dixeris, ob oculos ponere,
hostesque veritatis turmatim & velut agmine facto
illud ipsum impugnantes, inde arcere, nobis in præ-
sentia animus est.

A 2

Thesis

Thesis I.

Secundum Christum personam *secundum*, duabus naturis, diuinâ & humanâ, constantem, de eo dubitare nos non sinunt Sacrae literæ, & præcipue D. noster Apostolus in præsenti capite.

II. Nobis primo omnium expendenda divina ejus natura, quam quinque ad ductum Autoris nostris evincemus argumentis.

III. Primum petimus ab aeterna ejus & ineffabili à Patre generatione, cuius disertè mentio fit v. 5. Εγώ οὐ μεραγεῖναι στε, ex Ps. II. 7. Unde & ibidem dicitur de Christo. ὃς μέλισσα Confer. v. 2.

IV. Concludimus: Q. per veram, propriam atque essentialem generationem esse suum habet à Deo, adeoque Filius Dei est, is verus quoque & naturalis est Deus. Atqui Christus &c. E.

V. Majorem extra controversiam ponimus, cum lignere proprietate importet essentiam communicare; & Filium esse, ex essentia Patris sui genitum, quique consubstantiale esse. Minoris veritas ex verbis textus allegatus patet.

VI. Sed excipiunt Judeorum nonnulli, Psalmum II. quem citat. Apost. non de Messia, sed Davide agere. Quibus applaudit Calvinus hunc in modum ad hæc verba commentatus: *Filius mens es tu. Porquis quidem David regis iuris intuitu censeri Dei Filius, quemadmodum scimus Principes, eo quod præalii excellant, tam Deos, quam Dei Filios vocari.* Sed hic Deus singulari elogio Davidem ornans, eum non modo supra cunctos mortales, sed etiam supra Angelos extollit. *Quod prudenter expendit Apost. ad Hebreos Cap. I. 5. dum hoc nulli unquam Angelo fuisse dictum admonet. Quamvis enim Angelus*

ב

卷之六

בר : קמ' ז כלהו זונשיקו וקכילהו לייה לרב מלכא עלייהו

*Id est: Deus misericors cor requirit, isto tempore emit Deus
Sanctus benedictus & osculatus est eum, dixique: Pastor si-
detis, certe tu es Filius meus, & Scheebina filiorum meorum.
Vos autem angeli osculamini Filium. Surrexerunt omnes illi,
& osculati sunt, & receperunt eum in Magistrum & Regem
super se. De quo illustri testimonio non parum mihi gaudeo,
postquam acceperam Celeber. Edzardo S.S. Theol. Lic. Esdra
meo aeternum venerando. R. David Kimchi aperte faretur
majores suos hunc Psalmum de Messia exposuisse, quando
commentarium suum in Psal. II. sic claudit:*

זה הַרְרָה וּכְזֵבֶחַ Id. est: *Sunt qui interpretantur hunc Psalmum de Gog & Magog atque Messia, is est Rex Messias, & ita exposuerunt. Doctores nostri, p.m. Et perspicuum est Psalmus ad hunc modum. R. Sal. Tarchi etiam confidentem habemus.*

רבותינגו ררושו ארץ הענן מלך עלי Sic enim illē : מישיח פָּי משמעו ולחטוכת האמנים נכוון לפוטרו Id est : Doctores nostri exponunt hujus Psalmi sensum de Rege Messia. At prout sonat , ו ut repondeatur Mineis ,(Hæreticis) expedit interpretari ipsum de ipso Davide. Confer Eduard. Pocokium notis miscell. ad Portam Mosis Cap. VIII. p. 306. 307. ubi notanter suam addit ἐπίκρισιν , quare hic Psalmus de Messia à Judæis antiquis expositus , à recentioribus aliò trahatur : Periculum , inquit , Judæis est מינים Mineis , seu Hæreticis , quos vocal Jarchi ; (Novimus quos innat , nec ab eo ita appellari pudet)

60

Bac enim ratione suppeditarentur ipsis (Christianis) argumenta, quibus Christum, Filium Dei, ideoque Deum, Patrem suum, probent. Consentit porro Mōdr. Thehillim fol. 4. col. 3. med. & Jalkut in Ps. 2. fol. 90. col. 1. fin. item R. Saadias ad cap. VII. v. 13. Danielis. Addi possunt, quae habet Theod. Hackspan, Tract. de Uisu librorum Rabbinicorum subjuncto Nizzachon R. Lipmanni, Cap. II. §. 24. p. 344. seq. ubi citat locum Thalmudicum ē Massechet Cap. 5. תנו רבנן משיח בון רור. & Jalkut. ad Psal. II.

שעתד לנגורת ב מהריה בימינו אמר לו חכברון כמי שאמר טה אורה מבקש ואנכי בכוונה לך. שנאמר בספרה אל חיק ד' אמר אליו אני בני אתה זא וגו' אמר לו חכבה ע רשות יכאר Et paulo post: Id est: Dotuerunt Rabbini nostri:

Messia, Filio Davidis, qui jamjam revelandus est nostris etiam diebus, dixit Benedictus Deus: Fili mi, postula à me, quicquid petieris, dabo ego tibi, ut dicitur Psalmo II. 7. Narrabo statutum, Dominus dixit ad me: Filius meus es tu ḥ. c. -- -- Dixit Deus benedicendus: Priusquam exticisti, tu, jam tum evaticinatus est de te Pater tuus (David.) Et ex Beresbit Rabba sect. 43. p. 27. col. 3. אמר רבי יונתן שלשה הן אנא' באה שאל ואלו הן שלמורי ואחו ומරך משיחינו וכרי פרך משיחנו וכתב בירח שואר מני ארנו גו'.

Id est: Dixit R. Jonathan: Tres sunt, quibus dictum est Pete, suntque bi, Salomo, Aches, et Messias noster ḥ. c. De Rege Messia scriptum est Ps. II. 8. Postula à me, et dabo Gentes bareditatem tuam. Ab. Ezra denique agmen claudat, is vero ita super Ps. II. commentatur, v. I. זה המופיע חברו אחר מהמשורדים על רור או על המשיח

Id

Id est: Rectum in misericordia quidem acutis est, quod Psalmum hunc
composuerit unus ex cantoribus de Davide aut Messia v. 2.
וזם עיר זמירות מושיע בדורות ברור
המשיח מדבר וויה כבודו ברור
ובכבודו. לחשתהנות ולסנהה והויה צבאותו. וויה כבודו ברור
longe clarissima est, v. 6. סנהה
בשקו בר כנגד עלי. — המשיח
משיחו. והניד פורוש בר כפו מלח ברוי נמה בר בטני
זקן כתוב בנה אתר. Id est: Osculamini Filium, respicit
ad v. 2. Et ecce, exponetur. בָּרוּץ עַל מִשְׁיחֵוּ Filius ex Prov. XXXI.

v. 2. Quid Fili mi? Quid Fili uteri mei? Atque similiter scri-
bitur, Filius meus tu es. v. 7. Ceterum nec pater eius est
Chaldeus Parapbraates', qui versus 4. Psalmi II. verba
מִמְרָאֶת דָּי יְחִינָה לְפָנָיו חִזְבָּן
ita reddit: Verbum Domini irridebit illo. Hæc consulto adversus Apel-
las recentiores, veritatis hostes, deducere aliquanto ubi-
rius libuit.

VIII. Quantum porro ad Calvinum attinet, nimirum
subit, hominem, Christianam fidem profidentem, eo teme-
ritatis procedere potuisse, ut hoc tam clarum & præclarum
de Messia Vaticinium de Davide interpretari non veritus
sit, præsertim cum N. T. jubar ita oculos feriat, ut qui ve-
ritatem videre non possit, talpâ cœcior sit. Cum non tan-
tum hoc nostrum Act. XIII. 33. Ebr. I. 5. sed & alia Psalmi
hujus secundi commata ad Christum accommodentur.
Comma nimirum 1. & 2. Act. IV. 25. 26. Comma 8. & 9.
Apoc. II. 26. 27. 28. Ratio, qua opinionem suam, quod
David hic Angelis præferatur, roborare nititur, nimirum fu-
tilis est. Hac enim ratione serpens in deserto erectus,
Quid? ipse pecudes, in V. T. in sacrificium adhibitæ, ty-
pum-

pumque Christi gerentes, Angelis ipsis essent præstantiores, per eandem Calvini rationem, quod Christum typicè præfigurarunt. Confer. B. Ægid. Hunnii Calvinum judicantem p. m. 19. & seq.

IX. Ad *Grotium* ulterius quod spectat, negamur (α) hunc Psalmum aliquo modo in Davide impletum, cum profus de eo intelligi nequeat, ceu th. VII. ostensum. (β) Mysticè hunc Psalmum ad Christum pertinere, probandum erat. (γ) Tò gigni idem esse, quod ad imperium evehi negatur id quoque. Si enim, quod libet substituere licet, de sacræ Scripturæ certitudine actum est. Habeat (δ) consentientem Judæum; quid tum? at hunc quoque errantem habeat.

X. *Socinianis* denique & *Remonstrantibus* reponimus
 (I.) Scripturam sacr. nusquam asserere, Christum ideo Filium Dei esse, quod resuscitatus sit à mortuis, sed quod vere & propriè è substantia Dei sit prognatus. Quare hoc commentum, tanquam $\alpha\gamma\epsilon\alpha\phi\sigma$, imò $\alpha\tau\iota\gamma\epsilon\alpha\phi\sigma$ meritò rejicitur. Locus Actor. XIII. 33. in quo præsidium causæ suæ querunt, minimè illis patrocinatur. Non enim ibi de resuscitatione Christi ex mortuis, sed de impletione promissionis exhibendi Filii tantum modo sermo est. Vox $\alpha\iota\zeta\mu\iota$ non semper suscitationem à mortuis, sed nonnunquam etiam exhibitionem seu missionem alicujus denotat, quemadmodum Act. III. 22. & VII. 37. videre est. Demus autem de resurrectione hoc loco agi, dicendum tamen, quod Deus Christum per resurrectionem palam Filium suum declararit, secundum Rom. I. 4. Cum enim crucifigeretur, moreretur & tandem sepulchro conderetur, nemo ferè illum Dei Filium credebat; at cum præter omnem hosti-

B

um

um suorum exspectationem resuigeret, palam hominibus ipsum Filium Dei esse innotuit. Non ergo resurrectio Christi causa Filiationis essendi est, sed tantum cognoscendi. Ut nil dicamus, quod jam ante resurrectionem, tum à Gabriele Archangelo, tum à Patre in baptismo & transfiguratione dictus sit Filius Dei. Luc. i. 32. 35. Matth. III. 17. & XVII. 5. (3.) Tò μην non de puncto seu instanti temporis Physici; sed de æternitate accipiendum esse, pater, quoniam de actione immanente Dei, cui omnia sunt præsentia, nil præteriū, nilque futurum, usurpatur. Valet hic axioma Philosophicum: *Talia sunt prædicata, qualia permittuntur à suis subjectis, id est, secundum naturam & conditionem, subjectorum explicanda sunt prædicata.*

XI. Argumentum pro Divinitate Christi secundum defumus potest à gemina illa commatis tertii periphrasi, metaphorica quidem, sed ad hoc sublime mysterium delineandam maxime apposita. Prima est, quod dicitur απαύγασμα τῆς δόξης (τὸ πατρός) *Splendor glorie (Patris.)* Altera καγάντης τῆς ϕωστήσεως *Expressa imago Personæ ejus.*

XII. Nullæ similitudines ex universa rerum natura convenientius & perfectius mutuam inter Patrem & Filium relationem exprimere potuissent, quam hæ ipsæ. Monemus tamen, ante omnia removendas esse, quæcunque concipi possunt, imperfectiones hisce terminis involutas. Sufficit, quod potissimum in membris conveniant.

XIII. Prima periphrasis metaph. est; *Splendor gloria Patris.* Quemadmodum enim (1.) Splendor à Sole exit naturaliter: ita etiam Filius Dei à Deo Patre: nec enim electione factus est filius, sicuti qui adoptantur, sed natiali generatione. (2.) Sicut splendor esse suum habet à Sole, abs que

que ulla ejus mutatione & luminis defectu: Ita & Filius à Patre. (3.) Sicut Sol per naturam suam nunquam est sine splendore, ita nec Pater sine Filio. Joh. I. i. *In principio erat verbum, et verbum erat apud Deum &c.* Hinc Ambr. lib. 4. de Fide, Cap. 4. *Sicut flamma splendorem, quem gignit, tempore non precedit, ita Pater nunquam sine Filio fuit.* Huc spectat pia illa Nicænæ Synodi confessio, quod Filius Dei θεός sit εν θεῷ, καὶ φῶς εν φωτίῳ, θεός αληθινός εν τῷ αληθινῷ.

XIV. Alter titulus metaphoricus petitus est à Charactere seu imagine moneta vel ceræ impressa, & à sculpturâ, quæ est v.g. in sigillo, quo Character seu imago moneta vel ceræ imprimitur. Ut enim (1.) Character seu imago à cœlatura sigilli provenit: sic filius producitur à Patre, Ps. II. 7. *Filius meus es tu, ego hodie genui te.* (2.) Character seu imago, quam simillima est sculpturæ; nihilque in ista est, quod non æquè sit in illa. Et Filius Patri per omnia similis. Col. I. 15. Ὁς ἐστιν εἰκὼν τῷ θεῷ τῷ αὐτοράτῳ. Phil. II. 6. *Non rapinam duxit τὸ εἴναι τὸν θεόν.* (3.) Cœlatura & imago sunt ab invicem distincta: Ita & Pater à Filio distinctus est, & ab illo differt. Joh. V, 32. *Ἄλλος ἐστιν qui testatur de me.* Confer. Cap. VIII. 18.

§. XV. Hisce ita positis concludimus: Q. essentiam suam ab æterno à Patre habet, possidetque omnia, quæ Pater in sua essentia, ille est verus Deus, Patrique coëssentialis. Atqui Filius &c. E. Majoris veritas in aprico est; Minor ex verbis textus allegatis patet

XVI. Sed videntur sibi habere, quod excipient adversarii. Et ad similitudinem quidem primam Socinus lib. de Servat. Christo p. 175. reponit: Christum splendorem gloriae Dei dici, quod *per ipsum nobis gloria, Deusq; ipse in-*

signiter admodum apparuerit. Resp. Gloriam Dei, Deumque ipsum per Christum apparuisse, ambabus largimur; verum textus nostri verba majus habent argumentum & ponderosius. Primariò enim Apostolus Divinitatem Filii demonstrare proposuit, id quod ex antecedentibus & consequentibus divinis prædicatis, Christo tributis, ad oculum patet. *Valentinus Smalcianus*, Tract. de vero & naturali Dei Filio, *Martino Smiglio*, Jesuitæ, opposito, Cap. VII. verba nostra de Patefactione divina voluntatis capienda esse docet, eò quod Christus non splendor Dei dicatur, sed gloria ejus, sive qualitatis & attributi divini, non vero naturæ. Resp. Hoc pacto etiam in Apostolos elogium, *Splendor gloria Patris*, quadraret, cum gloria Dei per prædicationem quoque iporum sit manifestata, adeoque nil discriminis Christum inter & Apostolos interesset: cùm tamen in eo totus sit noster textus, ut alia Christo tribuat, unde, non hominibus tantum, sed ipsis etiam Angelis longe ipsum antecellere, aperte demonstretur. Porro gloriam Dei *Valentinus* ad prædicamentum qualitatis ineptè refert. Non enim datur tale in Deo attributum, quod ad qualitatis prædicamentum pertineat. Si vero splendor gloriæ idem quod glriosus, & quidem in summo gradu, quid obstat, quò minus sit naturæ divinæ? Vid. D. Majoris Comment. Thes. LIX. p. 60.

XVII. Parì ratione ad metaphoram posteriorem regerit *Socinus* Resp. ad Cap. VIII. Wickeri. p. 116. Christum imaginem seu characterem bypostaseos Dei dici, qua ipsum Deum, alioqui inspectabilem, nobis aspiciendum exhibeat, id est, ejus voluntatem atque potentiam, sibi perfectissimè patefactam, & secum, quatenus fieri potest, & quatenus, ad nos pertinet,

per-

perfectissime communicatam nobis ostendat. Hunc catervatum ejus sequuntur socii. Sed Resp. (1.) Filiū Dei hoc loco dici Characterem, non voluntatis & potentiae, sed Personae Patris, (2.) Filiū Dei characterem & imaginem Dei esse, & Filiū Dei potentiam atque voluntatem Dei præconio & operibus patefecisse, quis non videt esse diversissima? (3.) Ad characteris seu imaginis formale requiritur, ut & similis sit prototypo, & ad prototypi exemplar expressa. Unde sua sponte sequitur, quod Filius Dei character Dei dicatur, quatenus Deus ad formam quasi suam eum expressit, non vero ob prædicationem verbi & miraculorum parationem, utpote, quæ respectu nostri tantum facta sunt, Deus, scribit in h.l. ipse Crellius Socinianus, *est αεχέτυπος*, *Christus character illius vel ἔκτυπος Deus illi suam formam, velut impressit.* (4.) Prophetæ quoque & Apostoli Characteres Personæ Dei dicendi forent, qui & hi voluntatem ac potentiam Dei patefecerunt, quod absolum. (5.) Sequeretur, Filiū Dei imaginem Dei aliquando non futurum amplius, dum post hanc vitam non opus erit, ut Christus voluntatem & potentiam Dei declareret.

XIIX. Tertium pro divinitate Christi argumentum suppedant opera merè divina ab Autore nostro illi tributa, quorum primum est. *Creatio universi*, qua de textus ita v. 2. Διὸς καὶ τὰς διῶνας ἐποίησε. & v. 10. Καὶ σὺ νατ' αἴχας, Κύριε, τὴν γῆν ἐθεμελίωσες, καὶ ἐξῆρα τὸν χειρῶν σός, εἰσὶν οἱ σημεῖα. Ex Psal. CII. 26.

XIX. Colligimus hinc ita: Q. est Creator cœli & terræ, is verus & summus est Deus. Atqui Christus &c. E. Major, quamvis probatione non indigeat, nihilominus confirmari potest ex Jeremi. X. 10. II. Confer. Esa. XLIV. 19.

(24.) Cap. XLV. 12. Minor ex allegatis manifesta est.

XX. Verum hic iterum rimas elabendi querunt Soci-
nistæ, contendentes 1. per particulam dñæ causam instru-
mentalem, vel subordinationem causarum primæ & se-
cundæ designari, ita ut *Filius non creet à se ipso*, ut Pater,
sed Pater per Filium. Sic Schlichting. in hunc loc. Verum
huic conimento reclamat (α) v. 10. ubi in casu recto opus
creationis Christo tribuitur. Particula enim *Et ibi non*
est adversariva, quemadmodum Socinus vult in refut. Bel-
larm. & Wieki. sed copulativa, v. 10. præcedentibus, ubi
de Filio Dei sermo est, annexens. Nec vero est con-
sentaneum, hunc v. 10. ad Deum Patrem referri debere,
cum omnes, qui præcedunt & sequuntur ad Christum per-
tineant & referantur. Ejusdem valoris est, quod citatus
Autor scribit, hoc comma de Christo non agere, eo quod
cælum & terra à Christo condita in toto N. T. non legantur.
Præterquam enim, quod hoc ipsum tot manifestissimis re-
pugnet oraculis si vel maximè in toto sacro codice aliud
nullum de Christo cœli terræque condī ore daretur testi-
monium, nondum tam idcirco Præsens nostrum foret re-
ficiendum. (β) Particula *per non semper Causam instru-*
mentalem designat, alias sequeretur, Deum Patrem resur-
rectionis Christi, Rom. VI. 4. Vocationis nostræ, I. Cor. I.
9. Vocationis item Pauli, Gal. I. 1. imo ipsius creationis,
Ebr. II. 10. Rom. XI. 36. causam esse instrumentalem. Ab-
surdum.

XXI. Contendunt 2. per *āiōvās* non mundum, sed
partim Ecclesiam novam, partim eternam beatitudinem seu
futura secula intelligi. Rf. Eadem secula, quæ Ebr. XI. 3. id
est, præterita hic intelligi. (2.) Vox *āiōvās*, respondens Ebrao-
rum

rum **אֱלֹהִים** absolute hic ponitur, ideoque & absolute omnia, non aliqua tantum secula, ambitu suo complectitur. (3.) Obstat v. 3. ubi haec vox exponitur per τὰ πάντα, id est, universum mundum; quæcunque enim sustentat, ea & creavit Filius Dei.

XXII. Contendunt 3. πάντες non de prima creatione, sed de reformatione accipendum esse, ideo, quia fieri interdum de iis rebus, quæ secundum qualitates reparantur, usurpatur. Sed perperam. Licet enim quibusdam in locis haec acceptio obtineat, num statim sequitur, Ergo & hic? Confer Act. XVII. 24. 26. ubi τὰ πάντα, æque ac hic, creationem signat.

XXIII. Secundum opus est *Conservatio seu sustentatio rerum creatarum*, qua de &c. v. 3. Φέρω τε τὰ πάντα τῷ γῆματι τῆς δυνάμεως αὐτοῦ.

XXIV. Concludimus: Q. omnium rerum est Conservator & sustentator ille verus ac summus Deus sit oportet. Atqui Filius Dei &c. E. de Majore nemo dubitare poterit, cum non minor ad conservationem, quam ad Creationem requiratur virtus. Minor ex citato commate constat.

XXV. Effugium autem querunt Sociniani, & quidem (1.) in voce πάντα, quam non universaliter accipiunt, sed ad Ecclesiam restringunt, Socinus Refut. Bellarm. & Wieki Cap. VIII. Class. 6. p. 560. Resp. Tenorem textus limitationem illam non admittere. Illorum enim est Conservator, quorum creator; At Creator est omnium, sive celestium, sive terrestrium, visibilium & invisibilium, Col. I. 16. ubi notanter quoque adjicitur, quod *omnia illa per ipsum consistant*. Largiamur autem, hic loci de Ecclesia conservatione agere Apostolum, argumentum tamen nostrum.

non

nōn amittit robur suum ; cum divinæ tantum potentia
sit, nequitiam humanæ, Ecclesiam conservare.

XXVI. (2.) Adoriuntur vocem Φέρων quam non de
interiori & essentiali sustentatione, sed de gubernatione, que
vel exterius, vel ad bene esse res tantum conservat, accipien-
dam putant, quia verbum Φέρει motum includit, unde &
Φέρα, impetus. Socinus loc. cit. At hoc ενδυνάλυτον est. Nam
(a) verbum Φέρει non semper motum includit. Confer,
Joh. XV. 2. & 4. Hebr. XIII. 13. (β) Ponamus gubernatio-
nem omnium hic tantum locum habere, non tamen facit
pro adversariis, cum & hæc opus sit soli Deo proprium,
Act. XVII. 28.

XXVII. Huc tertio referri potest opus *Redemptionis*,
cui nudus homo non erat sufficiens, qua infinita Dei justi-
tia erat expianda, & æternis pœnis æquivalens λύτεσον per-
solvendum. Sed de hoc inferius, quando ad demonstra-
tionem officii Christi Sacerdotalis, quod Apostolus v. 3. in-
sinuat, per ventum fuerit.

XXVIII. Quartum, pro adstruenda Divinitate Chri-
sti, argumentum præbet attributum æternitatis, quo de v.
8. πρὸς δὲ τὴν ψῆφον, οὐ θεόντοι σὺ, οὐ θεὺς, εἰς τὴν ἀιώνα τῷ ἀιώ-
νῳ. ex Ps. XLV. 7. & v. II. σὸ δὲ διαμένεις v. item 12. σὸ δε δ
αύτὸς εἶ, καὶ τὰ ἔτη σὺ γὰρ ἐκλείψεσι, ex Ps. CII. 27. 28.

XXIX. Syllogismus esto talis: Deus ille, cuius thro-
nus in seculum seculi, & penes quem est merum esse, fi-
nisque nullus, verus est & æternus Deus. Atqui Christus
est Deus, ille &c. Ergo.

XXX. Utin minor ex dictis sit irrefragabilis, eam
tamen labefactare conantur veritatis adversarii. Sic enim
Calvinus ad versum 7. Ps. XLV. *Simplex & genuinus sensus*
est,

est, Salomonem non tyrannice dominari, ut plerosque Reges, sed rectis & aquis legibus, ideoque solium ejus omnibus seculis fore stabile. Et Comment. Epist. ad Ebreos: Fataendum est quidem inquit, de Salomone hunc Psalmum fuisse compositum instar Epithalamii, quia ILLIC celebratur ejus conjugium cum filia Regis Egypti. Consentientes habet Socinianos, &c., quem nunc ex universo tantum grege nominabimus, Enjedinum, in Explicationibus (rectius depravationibus) loc. script. p. 389. scribentem, Verba haec: *Thronus tuus, Deus, &c.* mysticè tantum de Christo, literaliter verò de Salomone sumenda esse, utpote, quæ non solum omnium doctissimum interpretum sit sententia, sed quod etiam res ipsa evincat, quoniam is, de quo sermo est, dicitur unctus, habere consortes, habere Deum se superiorem, quæ omnia non in Deum, sed in hominem cadant.

XXXI. Resp. verò, falsissimum esse, hunc Psalmum literaliter de Salomone agere. Ut enim taceamus alia, Prædicata certè hujus commatis, v. g. Apostrophe illa, δ Deus, duratio item throni sub hac Phrasí, עולָם וְעַד comprehensa, nequaquam mero homini competere possunt. Salomonis enim thronus in seculum seculi non mansit. Sceptrum præterea ejus non erat per omnia sceptrum æquitatis & justitiae, uti ex I. Reg. XXII. 4. &c. liquet. Concordat denique nobiscum Judæus Ab. Ezra, qui ad versum 1. hujus Psalmi ita: וְהַמּוֹרֵן נִאמֵּר אֶלְךָ רֹא שָׁכֵן שְׁמוֹ וְרוֹר צְבָרוֹ נְשִׂיא לְהָם לְעוֹלָם id est: *Hic Psalmus dictus est de Davide aut Messia Filio ejus; nam tale ejus nomen est,* Et David servus meus, Princeps illorum in æternum, Ezechi. 37. v. 25. Quid? quod Calvinus libi ipse non satis constare videatur, dum verba sequentia prioribus in-

C

Com-

Comment. super Epist. ad Ebraeos anno dicit. **Sed negari rur-**
sus non potest, quod HIC resertur, multò èsse excelsius, quām
ut in Salomonem competit. Mirum profecto, quod, cum
 hac adverteret, priora non correxerit.

XXXII. Ad Enjedini commentum Resp. Licet is, qui
 unctus est, Deum se superiorē, & confortes habeat, qua-
 tenus talis, seu secundum eam, quā unctus est &c. naturam
 non sit verus & aeternus Deus, alio tamen respectu talis est.
Quod insuper doctissimorum interpretum consensum ja-
 cit, nugae sunt.

XXXIII. Ultimum pro Deitate Filiū argumentum
 desuimus ab adorationis religiosae cultu, qui in v. 6. fun-
 datus est. Καὶ προσκυνησάτωσι αὐτῷ πάντες ἄγγελοι θεοί. Ex
Psalmo XCVII. 7.

XXXIV. Argumentamur: Cuicunque adoratio reli-
 giosa & primæ tabulæ debetur, is est verus & unicus Deus
 Atqui Christo &c. Majoris certitudo fundata est in Deut.
 VI. 13. Matth. IV. 10. Esa. XLII. 8. & XLVIII. 11. Minor ex
Psalmo XCVII. 7. quem Autōr noster citat, clara est, quem-
 que de Messia agere nemo Christianorum in dubium faci-
 le vocabit, cum & ipsos Judæos hoc ipsum fateri veritas
 לעתיד בימות המשיח. Sic enim Kimchi in fine h. I.
 Id est: *De tempore futuro, de diebus Messiae* Idem expressè
 כל אללה הטעורים עד לדור סומו עתיריהם על ימורי המשיח
 afferit: Id est: *Omnes isti Psalmi, sc. à XCIII. ad usque*
CI. (qui incipit לדור סומו) *de tempore futuro agunt, de*
diebus Messiae.

XXXV. Non autem hoc intelligitur civilis ado-
 ratio & secundæ tabulæ, sed religiosa & primæ, quæ cum
 spe

spe & fiducia, in Deum adorandum collocandā, est con-
juncta, quod notanter adjectimus, quia hæc sculptilibus i-
dololatricè tribuebatur, id quod Psaltes exprobrat Idolo-
rum cultoribus: *Psalmus hoc XCVII. 7.*

XXXVI. Argumentum hoc sudes in oculis est Neo-
photiniānorū. Hinc *Socinus* in quadam Epistola: *Non*
aliunde factum, ut ab initio fere nascentis Ecclesie Christi ad
usque nostra tempora tot innumerabiles viri, tot sanctissimi
martyres eum gravissimum errorem secuti fuerint, quod
Christus sit unicus ille Deus, qui omnia creavit, aut ex illius
propria substantia genitus, nisi quia NIMIS APERTE ea illi
*tribui animadverterunt, quæ soli vero Deo tribui consueve-
runt, & potissimum ADORATIONEM ET INVOCATIONEM.*
Franciscus Davidis, videns, adoratione Christi admissā,
Deitatem quoque admitti debere, ita scribit: *Satius fuisset*
*Trinitatem minimè impugnasse, quam ita prater omnem ra-
tionem eam (adoratione polita) denuo restituere. Hinc factum*
est, ut alii Christum adorandum negent, alii, quos inter
Socinus, affirment, alii denique inter adorationem & invoca-
tionem distinguant, illam Deo, hanc Christo assignan-
tes. Cum igitur in factiones scindantur, nimiris prolixum
foret, ipsorum effugia sub examen hic vocare, cum brevi-
tati studere oporteat. *Consulatur i. B. Grauerus* in h. l.

XXXVII. Hactenus circa Divinam Christi naturam
occupati fuimus, eamque invictis, duce Apostolo, proba-
tam dedimus argumentis. Pergimus igitur nunc ad con-
templationem humanæ ipsius naturæ, non quidem exis-
tiā ejus, quam nemo, cui mens est sana, facile negabit,
sed ejus ἐξοχὴν seu eminentiam præ reliquis creaturis, ob
unionis Personalis mysterium, eodem Apostolo ducente,
demonstraturi.

XXXIX. Prima enuntiatio designatur *Hæredū* titulo
v. 2. ὁ δὲ Ιησος καὶ λόγου τοῦ πατέρων. Ubi not. (l.) Apostolum
Hæredis uti titulo maluisse, quādīm Domini, uti Act. ii. 36.
tum ut retineat eandem, quam paulo ante expresserat, relax-
tionem, Christum nimirum vere ac proprie esse Filium
Dei, quia Filius est Hæres, unde & εἰς τὰ ἴδια Joh. I. ii. tan-
quam proprietatis venisse dicitur, Tum, ut perpetuitatem
hæreditatis ostendat. *Filius enim perpetuo manet in domo,*
Joh. VIII. 35. Hinc Chrysost. in h. l. *Hæredis utique nomine,*
quod proprius sit Filius, & quod Dominationis illi nulla con-
tingat amissio. Tum denique ob vaticinij adimplectionem,
Sic enim Psal. II. 8. *Postula à me, & dabo tibi Gentes in be-*
reditatem, & fines terræ in possessionem.

XXXIX. Not. (2.) Apostolum adhibere vocem [¶]*inxit*,
ad insinuandum, quod Christus rerum omnium sit Dominus,
non ratione creationis tantum, quia Deus; sed & ratione
donationis, quia homo. *Pf. II. 8; Joh. III. 35; Matth.*
XI. 27. *Quaecunque enim Christo in tempore data dicun-*
tur, secundum humanitatem collata recte intelliguntur,
per regulam Theologorum. Et licet ab initio statim con-
ceptionis hæreditatem hanc sit adeptus, dominum tamen
eius ob statum exinanitionis non plenariè usurpavit, sed
post exaltationem demum, & sessionem à dextris.

XL. Observ. (3.) vox nautarum; quam ad personas, tum hominum, tum Angelorum, cum non nullis ut restrin-
gamus, nullam videmus urgente rationem. Particula e-
niam universalis restrictionem talcm respuit. Versus præte-
rea 8. Ps. II. ubi non tantum dicitur: *Dabo tibi gentes in-
hereditatem, sed & fines terrarum orbis in possessionem;* ei-
dem manifesto obstat.

XLI. His probè obliteratis, corruit sua sponte assertum (1.) Bellarmini, Tom. I. lib. I. de Christo Cap. 6. scribeniis: *Non intelligas eum constitutum heredem temporali generatione, sed aeterna generatione.* (2.) Socinianorum, Christum non esse constituum Dominum omnium, uti Pater est, sed sanctum Ecclesie, & eorum, quæ ad Ecclesiam pertinent, docentium.

XLII. Secunda prærogativa è nomine excellenti, Christo homini dato, elucescit, quo de sic v. 4. Τοτέ τῷ ἡρείτῳ χειρόμενον τὰ αὐγέλων, σταύρῳ διαφορώτερου πάσῃ αὐτὸς κακληρονόμησεν ὄντος. Quodnam vero nomen illud sit, versu statim sequente exprimitur, videlicet *Filius Dei.* Duo autem ibi connectuntur scripturæ V. T. oracula, quorum prius de aeterna Filii Dei generatione agit, prout supra ostensum. Posterior autem de eodem, quatenus ex sanguine Davidis est oriundus & sic habet: Εἶναι ἔσσομαι αὐτῷ εἰς πατέρα, καὶ αὐτὸς ἐσαι μονάς μίσθιον, ex 2. Sam. VII. 14. Ad ostendendum, Christum, qui ex semine Davidis est secundum carnem, esse illum ipsum Filium Dei, ad quem Pater Ps. II. dixit: *Filius meus es tu, ego hodie genui te;* adeoque unam esse personam Filium Davidis & Filium Dei, uti hoc præclare monstrat Excell. Calevius in Annot. ad h. l. Quamvis ergo Angeli Joh. II. omnesque homines Mal. II. 10. ratione creationis; pii & credentes ratione etiam regenerationis & adoptionis Joh. I. 13. Filii Dei vocentur, Christus tamen, quia homo, per unionis personalis gratiam, & naturarum realem coniunctionem est Filius Dei.

XLIII. Sed de dicto, 2. Sam. VII. 14, quod hoc loco suum facit Apostolus, varias reperire licet sententias. Aliud enim de Salomone tantum loqui volunt, ut *Judeorum non-*

nulli, quia ibidem peccata commissurus dicatur, quod de Messia pronunciare pietas vetat. Alii, quos recenset Cornelius à Lapide, Comment. in Epist. ad Hebreos h. i. vaticinium hoc ad literam tam de Christo, quam de Salomone; alii denique, quos inter & ipse Cornelius, versum hunc ad literam de Salomone loquit, allegoricè vero de Christo contendunt, eo quod Salomo ipse de sese intellexerit, & sibi met ipse illuni applicarit i. Reg. V. 5. I. Chron. XXIX. 5. 6.

XLIV. Verum hoc Vaticinum in plerisque de nomine, nisi Christo accipi posse, patet (1) ex tempore, quo illud impletum iri dicitur, nimis, post mortem Davidis, v. 12. jam vero Salomo, superstite adhuc Davide, non tantum natus, 2. Sam. XII. 24. Ised & ad imperium evectus est, i. Reg. I. 32. seq. (2) Dicitur, quod regnum hujus Filii in eternum sit duraturum, id quod ter repetitur, prima vice v. 13. secundâ & tertiatâ v. 16. Regnum vero Salomonum, quod ad decem tribus in filio Rehabeamo, i. Reg. XI. 13. & tandem omnino, post sceptrum de Juda à Romanis ablatum, desit. (3) Promittit Deus, fore, ut misericordia sua non recedat ab eo, v. 15. At de Salomone contrarium ex Reg. XI. v. 6. 9. constat. Tandem (4) filiatio, cuius v. 14. mentio fit, ad illum, vi allegationis Apostolice accommodari nequit, quod apud Christianos saltem extra dubitationem positum esse debet.

XLV. Sic satis in genere ostensum arbitramur, hunc locum non nisi de Christo accipi posse & debere. Judaei in specie Judaei opponi queunt. Kimchi enim, Ab. Ezra & Raschi, quædam e Ps. LXXXIX. qui eandem tractat materiam, de Messia interpretantur. Liber **עיר גבורי** 74. col. ii fin. expressimè de Messia hæc verba exponit. **אבי קראנו**

אָבִי

אָבִי אַתְּךָ Id est: *Hic vocabit me: Pater meus es tu. Ratio quoque eorum non est sufficiens.* Nam in sacris Messia^מ peccata tribuuntur, Ps. XL. 13. & LXIX. 7. in quibus Messias loquens introducitur. Non autem hæc eò sunt rapienda, ac si Messias propria peccata habuerit, quod contra Esa. LIII. 9. sed adscribuntur illi, quia in sese nostri causa ea suscepit, Es. LIII. 4. 5. 6. 8. 11. Et hic iterum pars Judæorum nobiscum facit; scil. non esse ea propria Messia^מ peccata, de quibus 2. Sam. VII. 14. quemadmodum ex Pesikta Rabb. & Jalkut egregie admodum ostendit Excell. Edzardus in Consensu Antiquit. Jud. super Jerem. XXIII. 5. 6. p. 1. i. med. **הַלְלוּ שָׁגְנוֹוִים הֵם אֶצְלָךְ עֲנוֹנְתֵּיהֶם צָתוּרִי רְהַכְנִיסְךְ בְּעַזְלָ בְּרוֹלָ**

Id est: *Ilorum, qui apud te absconditi sunt, peccata te* (sc. Messiam, nam de eo ibi sermo est) *indent ferreo jugo.* Hæc eadem leguntur & alia multa hic facientia ibidem & in Jalkut. Confer. Esa LIII. in primis, & Alschbech in Jerem. XXIII. fol. 20. col. 1. lin. 16. fin. & col. 2. ab init. Spiritus S. hæc quoque verba non de peccatis Messia^מ, sed de Spirituum ipsius filiorum seu credentium Ps. LXXXIX. v. 31. 32. qui parallelus est explicat.

XLVI. Sententiam eorum, qui locum hunc tam de Christo, quam Salomone ad literam accipiunt, ipse Cornelius tanquam incongruam (uti & revera est) repudiat, quare operosa refutazione haut indiget.

XLVII. Quantum ad Cornelium ipsum, miramur sa- ne, quod Christianus proprii cerebri figmentum ipsius Sp. S. explicationi, per Apostolum hoc loco factæ, opponere non vereatur, dum dicit, verba citata literaliter de Salomo- ne, allegoricè de Christo loqui. Hac enim ratione præstan- tissima quæque V. T. de Christo oracula eludere licebit.

Ratio

Ratio ab ipso adducta nobis non contrariatur; concedimus enim Salomonem in adificando templo, typum Christi, domum Dei, id est Ecclesiam adificaturi gesisse, minime vero in reliquis, praesertim in puncto filiationis, cum typum Christi, quatenus humana ejus natura in personam Filii Dei assumta, indeque ejusdem cum illo vicitur, particeps facta est, constituere Salomonem, absurdissimum sit.

XLIX. Sequitur tercia ὑπεροχὴ humanæ Christi naturæ, quæ consistit in adorationis religiose cultu, ab ipsis etiam Angelis ei conferendo. v. 6. Οταν δὲ πάλιν εἰσαγάγη τῷ προτόπαιον εἰς τὴν οἰκυμένην, λέγει, καὶ μεγαλύνεται τὸν πάντες ἀγέλοι Θεός, ex Ps. XCIV. 7.

XLIX. Quid per iteratam introductionem primogeniti in orbem intelligatur, de eo variae reperiuntur Doctorum sententiae. Nonnulli primam introductionem de Filii Dei incarnatione accipiunt; secundam vero quidam de resurrectione, quidam de inauguratione & exaltatione Christi ad dextram Majestatis. Lutherus de introductione in mundum per predicationem Evangelii, alii denique de adventu Christi in judicium exponunt, uti easdem recenset B. Gerhardus Comment. in h. l. hac adjecta epicrisi: Nulla barum expositionum cum fidei analogia pugnat, ideo baut incommode conjungi possunt. Nonnulli particulam πάλιν novum hoc loco de Christo ejusque majestate testimonium cum praecedente connectere arbitrantur, (ut & v. 5.) & sic introductionem in mundum de adventu Filii Dei in carnem explicant, eò quod vox οἰκυμένη absolutè hic ponatur, rerumque universitas eadem designetur, tum quod Majestatem Regiam & dignitatem gloriae adorationis inde à nativitate, quantum ad jus, habuerit ille παπίνος, licet hac Majestatis ul- surpa-

usurpatione sese libere evanescerit, minoratus infra Angelos
Ebr. II. 7, ita Calovius in h. I. Cujus sententia præ reliquis,
(quibus tamen dicam scriberem nolumus) arridet.

L. Hinc porro apparet, quis per πεωπόνον intelligendus sit, nimis Filius Dei ab aeterno, seu ante omnes creaturas a Patre genitus, unde, & Col. I. 15. cum apposito πεωπόνον πάσης τῆς κτίσεως, per quam omnia creata sunt, dicitur. Quo tamen non negamus, Christum secundum humanam quoque naturam primogenitum omnis creaturæ dici posse; concedimus namque & hoc, sed ob aliud respectum, videlicet propter excellentiam quam præ reliquis omnibus creaturis per unionem personalem ea adepta est, quemadmodum olim primogeniti V. T. inter fratres excelebant, & prærogativis quibusdam gaudabant. Expositio ni huic faverit Psalmus LXXXIX. 28. ubi Pater sic de Messia loquens introducitur: *Ego primogenitum constituum eum.*

LI. Cum ergo, vi textus nostri, Christo secundum humanam quoque naturam religiosæ adorationis tribuimus cultum, quem paulo ante naturæ ejus divinæ compete re diximus, non id intendimus, ac si honos hic humanæ ejus naturæ in se & seorsim à λόγῳ debeatur contra quod spectrum opinionis, omnia adversariorum tela directa esse, rectè annotat D. Balduinus Disp. II. in Epist. ad Ebraeos. Sed ob arctissimam duarum naturarum unionem, proprietatumque communicationem, humana natura in & cum λόγῳ simul adoratur. Confer, quem §. VII. citavimus locum ex Zohar.

LII. Devenimus nunc ad *unctionem*, quæ est quarta eminentia, Christo secundum hum. naturam tributa, v. 9. ἔχριστε, οἱ θεῖοι οἱ θεοὶ σὺ εἰλαίον ἀγαθισμέως, τὸ δὲ τὸ μετόχος οὐ ex Psal. XLV. 8.

LIII. Quid per unctionem hanc intelligatur, ex Esa. LXI. 1. colligi potest, ubi Messias ita: *Spiritus Domini super me, propterea Dominus me unxit &c.* quem locum Christus ipse Luc. IV. 11. ad se applicat. Et Act. X. 38 Petrus inquit: *Jesum illum Nazarenum unxit Deus Sp. S. & virtute.* Denotat igitur unctionis hæc collationem donorum Sp. S. quæ dona ipse, non ut reliqui sancti, Rom. XH. 3. accepit ad mensuram, sed sine mensura, id quod non tantum ex textu nostro ubi notanter additur: *Præ consortibus tuis*, patet, sed & ex Joh. III 34. *Is, quem misit Deus, verba Dei loquitur.* Non enim ad mensuram dat Deus Spiritum. Nil obstat, pronomen relativum hic deesse, "quod non raro solet fieri. Hanc enim locutionem non esse indefinitè capiendam, sed de Filio Dei intelligendam, antecedentia & consequentia apertissimè docent. Vid. B. Glaff. Philol. Sacr. lib. 3. tract. 2. Can. 22. Hinc & ad Coloss. II. 9. *τὸν πλήρωμα τῆς Θεότητος* in Christo habitare legitur. Quo ipso una manifestum evadit, per unctionem hanc non finita seu creata tantum, sed infinita profusa ac immensa cum adeptum esse dona, eaque respectu officii Propheticæ, Regiae, & imprimis Sacerdotalis. Esa. LXI 1. 2.

LIV. Competit autem unctionis hæc Christo secundum hum. naturam, utpote secundum quam consortes habet. Divina enim natura nihil in tempore, quod ad meliorationem ejus faciat, accipere potest, sed potius ipsa est unctionis ob unam eandemque, quam cum Sp. sancto communem habet, essentiam. Nec obstat, quod Deus in textu nostro dicatur unctus: Vox quippe Deus hic non supponit primum divina natura, seu λόγῳ αὐτοῖς, sed ἐν σώμα ad eoque pro tota persona, cui in concreto humanæ naturæ attribui-

tag

ta, secundum primum communicationis idiomatum genus tribuuntur.

LV. Ultimum, quo D. noster Apostolus præminentiam hominis Christi evincit, est exaltatio & Session, ad dextram Majestatis Divine, qua de v. 3. ita: ἐνάριστον εὐδεξιαῖς μεγαλωμένος εἰς ὑψηλοῖς. Et v. 10. πρὸς τίνα δὲ τῶν ἀγγέλων ἔιρη καὶ πότε, καὶ θεοῖς σὺν δεξιῶν με τὴν ἡών τὸν ἔχθρός σου τῷ πόδιον τῶν ποδῶν σου. Ex Ps. CX. I.

LVI. Sed Psalmum hunc iterum pervertere conantur, tum *Judeorum* aliqui, quorum sententiam videlicet apud D. Joh. Müllerum in *Judaismo* p. 902 seq. tum *Sociniani*, speciatim *Enjedinus* in *Expl. loc. V.* & N. T. cuius verba p. 81. ita habent: *Psalmum hunc iam inde ab initio, etiam ante Christum, & ipsius quoque etate, duplum habuisse interpretationem, unam literalem, alteram mysticam; & mysticè quidem ad Messiam, literaliter vero ad Davidem pertinere: non tantum ex vetustissimorum Rabbinorum commentariis, verum etiam ex Historia Evangelica constat &c. &c.*

LVII. Sed fallunt & falluntur. Hunc enim Psalmum literaliter de Davide non accipiendum esse, sed de Messia, suadent ejus argumentum & emphaticæ locutiones. Describitur enim (α) ejus persona v. 1. (β) officium, tum Regium, v. 1. 2. tum Sacerdotale v. 4. (γ) passio v. 7. (δ) resurrectio, ibidem (ε) exaltatio v. 1. Versus præterea hujus Ps. primus in N. T. non solum h. l. sed & Matth. XXII. 42. seq. Act. II. 34. (ubi Messias Davidi directè opponitur.) nec non I. Cor. XV. 25. v. item 4. ad Ebr. V. 6. VII. 17 de Christo exponuntur. Quod consensum vetustissimorum Rabbinorum Enjedinus jactat, verba sunt; contrarium evidenter ostendit celeber Edzardus in *Consensu Antiquit.*

Jud. ad h. l. quem & iphis Judicis, nobis hic adversantibus, opponimus. Quas ex Evangelica Historia pro sua facere sententia putat rationes Enjedinus, citat & fortiter retundit. D. Jac. Martini lib. 1. de tribus Elohim Cap. 27. 28. seq.

LIX. Quid dextra Dei sit, prolixâ explicatione haud indigeret, cum ipse Sp. S. hoc in punto optimus sui sit interpres, dum exponit per Majestatem Dei in excelsis, id est, ex celsissimam & parem non agnoscendem, v. citato 3 omnia adimplentem, seu ubique præsentem, Ps. XXXIX. 7. 8. 9. Esa. XLVIII. 13. Confer. Eph. IV. 10. per potentiam Dei Matth. XXVI. 64. Luc. XXII. 69. cuncta gubernantem Psal. LXXVII. 11. & CXVIII. 15. 16. &c. Apparet hinc, dextram Dei, & per consequens, sedere ad Dextram Dei, (quod videtur nihil aliud est, nisi Majestatem & potentiam illam exercere) non auctoritate, sed genitivo accipi debere.

LIX. Nec opus est multis disquirete secundum quam naturam ad Dextram Dei Christus sit elevatus, cum dilucide constet, non secundum divinam, sic enim altissimus, Ps. LXXXIII. ult. & æqualis Patri, in profundissimo quoque exinanitionis statu Joh. XVII. 10. Sed secundum eam naturam, quæ hæres factus, nomen excellentius Angelis sortitus, unctus, & Phil. II. 7. exinanitus est, id est, humanam naturam, prout præter alios fusi sicut prosequitur, B. Job. Schröderus in egregio suo, de Throno Regali Christi, tractatu, quem Lectori commendamus.

LX. Postquam sic satis personam Christi praevinte Apostolo delineavimus, instituti ratio postulat, ut officium ejus Sacerdotale, quod disertis ab Apostolo exprimitur verbis, paucis etiam contemplemur. Verba ejus commate 3. ita habent. Δι ειπε καρδισμον ποιησαι με Θεον απεγριωνημενον.

LXI.

LXI. Circa quæ (1.) obſervandus Aorist. I. Medi,
 παίμανά μεγάλος, quem non nulli reddunt per *Fecit*; sed minus
 apte, & neglecta emphasi temporis hujus, quod rem con-
 summatam, absolutam, & finitam importat, unde & Latini,
 qui illo deſtituuntur, periphrastice vertere coguntur;
Postquam fecisset. Hoc recte obſervato, haeretica Sociniano-
 rum ſententia, ac ſi Christus non in terris, ſed in cœlis de-
 dum peccatorum noſtorum purgationem feciffet, corruit.

LXII. Expendenda (2.) vox καραρισμός de Christo
 hoc loco usurpata, quæ duplicitate potest accipi (a) de me-
 ritō vel acquisitione remissionis peccatorum, & ſic purga-
 tio ſemel tantum facia eſt (b) De efficacia ſeu applicatio-
 ne ejusdem, & hoc modo perpetuo fit per fidem ad finem
 usque mundi. Non de hac, ſed illa acceptione textus in-
 telligendus.

LXIII. Dicitur (3.) quod Christus purgationem fece-
 rit τῶν ἀναγνώστων in genere. Ad denotandum, quod purga-
 tio hæc ſe extendet ad peccata *tum* omnis generis, etiam
 post Baptismum commissa, *tum* omnium hominum, etiam
 reproborum.

LXIV. Additur depique (4.) δι ξανθὸς, per ſemel ip-
 ſum, id eſt, propria virtute, & in propria persona, quæ
 emphatica locutio arguit, opus Redemtionis vires ex-
 cedere humanas. Licet enim passio, mors, ſanguinis effusio,
 &c. quæ humanæ naturæ ſunt, ad id requirerentur, nihil o-
 tame minus ut peccata iis purgaremur, divina aliqua vir-
 tes neceſſario eadē comitari debebat. Hinc dicitur Act.
 XX. 28. *Quod Deus proprio Eccleſiam ſanguine acquisiverit.*
 Nec patim lucis hunc accedit ex Collatione Sacerdotum
 V. cum Summo Sacerdote N. T. quæ in hac Epiftola non

est infrequens. Illi quippe neque propria virtute, neque in propria persona, sed alieno, hincorum videlicet & virtutum sanguine, adeoque typice tantum peccata purgabant; at Christus & sua virtute & suo sanguine, atque sic vere ac propriè illud praestitit.

LXV. Socinistarum jam porro contortas expositiones, & manifestam textui nostro vim inferentes, dum expiationem peccatorum partim de patefactione divine voluntatis, partim de regimine universi & ad dextram Dei sessione interpretantur, adeoque officium Christi Sacerdotale cum officio ejus Prophetico & Regio insulsè confundunt, recensere ac confellere, & temporis & paginarum angustia vetat. Si quis tamen plura cognoscere velit, adire poterit Dn. D. Galov. in annot. ad h. l. qui prolixè & solide hæc pertractavit.

LXVI. Tandem etiam de officio Christi tum Regium Prophetico, ut & de statu exinanitionis quadam proponenda essent. Sed quia illa ex hactenus dictis haut difficulter cognosci possunt, uberiori quoque illorum tractatione brevitatis studio supersedemus, dicentes:

יהי שם יהוה מברך :

Joh. V. 40.

καὶ ἐκεῖνοι εἰσαγόμενοι
περὶ ἐμοῦ.

anno brui MANTISSA.
Digna sunt, quæ flamma
vindicentur, verba pestilentis-
simi Hæretici & Impostoris Ba-
tavi, *David Joris*, quandolibri,
quem inscribit T' Wonder-
boeck, part II. cap. 13. lit. C. ita
blasphemè calumnum stringit:

So aenmercket unde verstaet nu
van Godt, vvat ons Geloof daer van
inholdt, namelyck, van drye Perso-
nen , niet drye Goden , sonder maer
een eenig vvaerachtich Godt: Hier
en kan niemand integen: een ee-
nigh vvaerachtich Godt moet et bly-
ven, of hem vvel etlyche dus un foo
vvtsprecken ; so vveten , sien noch
en verstan sy niet , vvat sy daer aen
leggen:

seggen : Drye Personen, unde een
yvaerachtig Godt. Een yeder leg het
boven den andern vreemt, elck n sy-
nen Sin vvt. Derhalven sat Ick hiel op
diemynen ook op correctie aengher-
ven, heeft yemandt beter, hy bren-
ghet dar teghen voort. Siet, die drie
Personen, sien drie vvtghiesonderte
hooch verkoren Menschen Godes:
die tot Hoofden of beghinselen in
der Persoon, stadt of plaatse Godes
ghedient hebben: Namelijk, Moses
Helias unde Christus.

Ex ungue leonem.

Coll. disa A 187, folio 43